

Zenon Kopański

"Słownik historii XX wieku", Bożena Bankowicz, Marek Bankowicz, Antoni Dudek, Kraków 1993 :
[recenzja]

Słupskie Studia Historyczne 4, 217-219

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Bożena Bankowicz, Marek Bankowicz,
Antoni Dudek, *Słownik historii XX wie-
ku*. Kraków 1993, s. 448**

Nakładem Krakowskiego Instytutu Wydawniczego ukazało się drugie, uaktualnione i rozszerzone wydanie Słownika historii XX wieku. Autorzy wywodzący się z Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, po roku od pierwszego wydania (1992 r.), przygotowali wartościową publikację składającą się z 575 haseł (w wyd. 1 - 402). Słownik obejmuje najistotniejsze wydarzenia, najważniejsze organizacje i idee kończącego się stulecia. Zwięzłe sformułowane hasła traktują o wybitnych politykach (Churchill, De Gaulle, Adenauer, Reagan, Gorbaczow), wielkich dyktatorach (Stalin, Mussolini, Hitler, Mao Tse-tung, Kim Ir Sen), przełomowych wydarzeniach (rewolucja październikowa, kryzys kubański, zjednoczenie Niemiec, pucz moskiewski), największych wojnach (I i II wojna światowa, wojny w Korei, Wietnamie, Afganistanie), konfliktach mało znanych (powstanie bokserów, rewolucja meksykańska, wojna o Gran Chaco, rewolta Mau Mau, wojna futbolowa), dramatycznych dziejach państw i narodów (Izrael, Kambodża, Chorwacja, Baskowie, Kurdowie, Palestyńczycy), dyplomacji międzynarodowej (traktat wersalski, pakt Ribbentrop-Mołotow, ONZ, układy rozbrojeniowe), ideach, które zmieniły świat (komunizm, faszyzm, fundamentalizm islamski, teologia wyzwolenia), decydujących bitwach (Verdun, bitwa o Anglię, Pearl-Harbour, Stalingrad), organizacjach (CIA, KGB, IRA, Czerwone Brygady, Hezbollah, mafia), problemach stulecia (broń jądrowa, dekolonizacja, kryzys energetyczny, narkotyki, podbój kosmosu) czy wreszcie o zagadnieniach najnowszych (Górny Karabach, gruzińska wojna domowa, Bośnia i Hercegowina, Maastricht, rozpad Czechosłowacji, konflikt somalijski).

Autorzy *Słownika* zdają sobie sprawę z możliwości dyskusji na temat doboru haseł. Jak piszą w przedmowie, dokonany przez nich wybór jest oczywisty i nie wymaga głębszego uzasadnienia. Niemniej jednak zdają sobie sprawę, że mogą pojawić się pytania: dlaczego to

wydarzenie, a nie tamto; dlaczego ci ludzie, a nie inni? Należy zgodzić się z autorami, że tego rodzaju pytań nie można uniknąć, tak jak nie sposób napisać słownika historii obejmującego wszystko i wszystkich. Pewien obszar dla subiektywnego wyboru zawsze jest konieczny.

W drugim wydaniu *Słownika* znajduje się 175 nowych haseł, rozszerzających wiedzę o złożonych problemach XX w. Jest też kilka haseł rozwiniętych w stosunku do tekstu z poprzedniego wydania. W porównaniu pierwszym wydaniem, w obecnym nie ma jedynie dwóch uprzednio występujących: Żdanow Andriej Aleksandrowicz i obozy hitlerowskie. O ile brak pierwszego hasła nie powinien wzbudzać większych kontrowersji, o tyle sprawa drugiego jest zapewne przejawem nieporozumienia. Otóż w zamieszczonym na początku *Słownika* indeksie haseł znajdują się "obozy hitlerowskie", natomiast odpowiedniego opracowania w tekście książki nie ma.

Jak piszą autorzy *Słownik* został pomyślany przede wszystkim jako pomoc dla uczniów, studentów, dziennikarzy i innych osób poszukujących szybkiej i skondensowanej informacji, która do tej pory była rozproszona w dziesiątkach - niejednokrotnie trudno dostępnych - książek i artykułów.

Publikację krakowskich autorów można porównać z wydaną przez Wydawnictwo Puls polską edycją *Małego oxfordzkiego słownika historii świata w XX wieku*, zawierającą ponad 1200 haseł¹. Są to jednak hasła bardzo zwięzłe i krótkie. Krakowski *Słownik* wprawdzie zawiera mniej haseł, lecz są one obszerniej opracowane.

W tak szerokim zbiorze zagadnień można zauważyć kilka niekonsekwencji, wynikających zapewne z zespołowego charakteru publikacji. Autorzy używają skrótu ZSRS i KPZR, a więc raz "sowiecki", raz "radziecki". Trudno też wyjaśnić, dlaczego przy hasłach dotyczących polityków radzieckich zachowano "otczestwo" tylko w odniesieniu do Lenina i Stalina. W wydaniu pierwszym zachowano tę formę przy wszystkich rosyjskich nazwiskach.

Zgodnie z założeniem autorów, iż informacje dotyczące najnowszej historii Polski są znacznie łatwiejsze do uzyskania, sprawom polskim poświęcono niewiele haseł. Pięć z nich dotyczy okresu międzywojen-

1. *Mały oxfordzki słownik historii świata w XX wieku*. Red. Paweł Wieczor-kiewicz, Marek Urbański. Londyn 1992

nego (linia Curzona, wojna polsko-bolszewicka 1919-1920, II Rzeczpospolita, I.Paderewski, J.Piłsudski), trzy - okresu wojny i okupacji (kampania wrześniowa, Katyń, powstanie warszawskie) i tyle samo PRL i następnych lat (Polska Ludowa, Solidarność, L.Wałęsa). Spośród polskich akcentów może jednak razić tendencyjna, "czarna" tonacja hasła Polska Ludowa. Okres ten potraktowano jako monolit lat 1944-1989, bez wykazania etapów i różnic występujących w całym 45-leciu. Polska Ludowa to też rozwój społeczno-gospodarczy, a o tym nie ma ani słowa. W hasle II Rzeczpospolita umieszczono tabelę dotyczącą rozwoju gospodarczego, przy Polsce Ludowej - nie. W tym hasle znajduje się też błędna informacja (s. 323) o włączeniu w styczniu 1945 r. do Rządu Tymczasowego grupy działaczy politycznych z Londynu ze Stanisławem Mikołajczykiem. Stało się to dopiero w czerwcu tego roku.

Drobne usterki nie umniejszają ogromnego waloru merytorycznego *Słownika historii XX wieku*. Jest to doskonała pomoc naukowa, szczególnie przydatna przy egzaminach i wszelkich okazjach wymagających szybkiego sprawdzenia danej kwestii.

Zenon Kopański